

KOLHAM: LOTGEVALLEN VAN EEN SPARRENBOS IN TIJDEN VAN KLIMAATVERANDERING

Roel Douwes, rjhdouwes@gmail.com

Douwes, R. 2023. Fate of a spruce forest in times of climate change. *Coolia* 66(2): 61–64.

This paper provides a brief account of the rise and fall of a mycological hot spot in the north of The Netherlands: the planted spruce forest of Kolham (prov. Groningen).

De argeloze mycoloog die in 2023 een bezoek aan het voor paddenstoelen zo geliefde sparrenbos van Kolham wil brengen, zal ter plekke onthutst om zich heen kijken. Het sparrenbos is, op twee plukjes na, geheel verdwenen. Hoe is dat zo gekomen? Uitleg volgt na een korte terugblik in het verleden. Het sparrenbos (20 ha) en het omringende populierenbos (10 ha) werden begin jaren 90 aangeplant in het kader van een toen geldende

Afbeelding 1. Glorieuze beginperiode met volop mycorrhiza-soorten. (Foto: Rob Chrispijn)

Afbeelding 2. Gele wortelbekerzwam (Sowerbiella radiculata), een soort uit de latere succesie-periode. (Foto Inge Somhorst)

regeling voor braakliggende landbouwgronden (MacSharry-regeling). Binnen deze regeling kon onder andere ‘tijdelijk bos’ met snelgroeiende soorten aangeplant worden om CO₂ vast te leggen. Met de bedoeling om dit bos na ca. 25 jaar weer om te vormen naar landbouwgrond. Een soort van akkerbouw dus, maar dan met bos. Na de eeuwwisseling kwam het bosperceel, dat tegen het grote natuurgebied ‘t Roegwold van Staatsbosbeheer aan ligt, in eigendom van de provincie Groningen en leek het logisch om het perceel aan het NNN (Natuurnetwerk Nederland) toe te voegen. In de periode van de omstreden staatssecretaris Bleeker (2010-2012) werd een streep gezet door deze plannen en dreigde het bos verkocht en weer omgevormd te worden tot landbouwgrond. Het toen 20 jaar oude sparrenbos was inmiddels ontdekt als toplocatie voor paddenstoelen. We vonden er tal van zeldzame soorten (zie Coolia 47(2):56, 56(2):69, 61(3):137) en de massa aan vruchtlichamen was ongelooflijk groot in goede jaren. Er werden veel excursies gehouden en tijdens werkweken in het noorden werd het sprookjesachtige sparrenbos door tal van deelnemende mycologen bezocht. Ook “gewone” natuurliefhebbers wisten het paddenstoelenbos te vinden en velen kwamen, gewapend met fotocamera’s een ronde doen om te genieten van de paddenstoelenrijkdom en de speciale sfeer. Het bos was ook belangrijk voor de inwoners van Kolham als speelplek, wandel- en hondenuitlaatgebied en sloot op een mooie manier aan bij het bestaande dorpsrandpark. Dit gegeven leidde ertoe dat de Mycologische Werkgroep Groningen (MWG) en een groep uit het dorp onder de naam Kolhamster Mainschoar in 2014 samen plannen zijn gaan maken om het bos te behouden voor de paddenstoelen en voor het dorp. Na een geslaagde campagne werd dit initiatief in 2016 beloond door de provincie, die akkoord ging met het behoud van het bos en het beheer overdroeg aan de Kolhamster Mainschoar, waarin ook de MWG vertegenwoordigd is (door Roel Douwes). Dit alles onder de vlag van de Dorpsvereniging Kolham als eindverantwoordelijke partij. De ondergrond van het bos ging naar Staatsbosbeheer, met wie de Dorpsvereniging een langjarig contract heeft afgesloten. Vanaf 2016 is het beheer van het bos conform een door ons opgesteld beheerplan opgepakt – er was sinds de aanplant nooit

Afbeelding 3. Heksenkringen in het kerngedeelte. (Foto Henk Pras)

meer iets gedaan – en hebben we ons ingezet om het sparrenbos te behouden door in de zeer dicht opeenstaande en hoog opgeschoten sparren voorzichtig te dunnen in een poging het bos stabiel te maken en geleidelijk om te vormen naar een meer gemengd loof- naaldbos. Een kern van enkele hectares – het beste stuk voor paddenstoelen - werd ongemoeid gelaten en bleef een zeer dichte sparrenopstand. We hoopten zo de typische soorten van het sparrenbos te behouden, maar merkten wel dat het karakter door de successie geleidelijk veranderde met minder mycorrhizasoorten en meer sapotrofe paddenstoelen. Toch bleef het een interessant paddenstoelenbos dat bijna elke excursie wel een spannende ontdekking opleverde. De zeer droge zomers van de afgelopen jaren en diverse stormen, waaronder een zeer zware in februari 2022, eisten echter hun tol bij de ondiep wortelende sparren: aan de westkant werd het sparrenbos van buiten opgerold en ontstond een stormvlakte van ca. 6 ha. Ook binnen het kerngebied kwamen steeds meer gaten door omgevallen en afgeknapte sparren, waar loofbomen, struiken en kruiden zich vestigden. Deze vanuit ecologisch oogpunt mooie ontwikkeling leverde tegelijkertijd voor de functie als dorpsbos een steeds gevaarlijker situatie op. In mei 2022 kwam de beheerwerkgroep tot de conclusie dat ingrijpen noodzakelijk was. Samen met de Bosgroepen Noord-Oost Nederland en de inwoners van Kolham hebben we een plan gemaakt om de resterende 13 ha sparrenbos te vervangen door nieuw aan te planten bos. Met de opbrengst van het sparrenhout, subsidies van de provincie Groningen en de Stichting Trees For All zijn we erin geslaagd om binnen een half jaar dit nieuwe bos van de grond te krijgen. De eerste 10.000 bomen zullen half februari 2023 worden aangeplant. Hoe gaat het eruit zien? Het meest zuidelijke deel (3 ha) krijgt een parkachtig karakter, waar langs de paden bomen met veel kleuren, geuren en vruchten een plek krijgen: amberboom, tulpenboom, boomhazelaar, walnoot, moerasedik en verschillende struiksoorten als wilde appel, wilde peer, sleedoorn. De bosvakken tussen de paden en het noordelijker gelegen deel (10 ha natuurbos) krijgen een zeer divers karakter met onder andere groepen winteriek, haagbeuk, winterlinde, beuk, tamme kastanje, zomereik en grove den, aangevuld met verspreid hazelaar,

Afbeelding 4. Stormvlak in het zuidelijk deel wordt langzaam gekoloniseerd door braam en loofbomen. (Foto Roel Douwes)

gewone esdoorn en zoete kers. Deze voor zandgronden ongewoon ‘rijke’ soortencombinatie is mogelijk is door de relatief hoge pH van de bodem en de gunstige grondwaterstanden. In het noordelijk deel liggen nog twee kleine kernen met sparrenbos dat gespaard is vanwege aanwezigheid van sperwernesten. Het ruige, ineengestorte sparrenbos aan de westkant (6 ha) mag zich spontaan ontwikkelen. Nu is deze ontoegankelijke stormvlakte ’s zomers al bijna weer groen door opslag van bomen en struiken. Ook het populierenbos mag zich spontaan verder ontwikkelen. Een deel van de populieren is aftakelend en levert dik dood hout voor vogels, insecten en paddenstoelen. Tussen de populieren groeit al een spontane jonge generatie bos op met veel eik, hazelaar en diverse struiksoorten. Het snelle einde na 30 jaar van het sparrenbos van Kolham is bitter, maar er is in elk geval toekomst voor de boslocatie en op termijn mogelijk ook weer voor interessante paddenstoelen. We gaan het volgen in de komende jaren. Of het lot van het Kolhamster sparrenbos een voorbode is van dat van de meeste noordelijke sparrenbossen? Dat moet de toekomst uitwijzen, maar de verandering als gevolg van droogte, stormen en insectenschade die zich in Kolham in zo’n korte tijd kon voltrekken, voorspelt niet veel goeds.

Met dank aan Inge Somhorst voor het doorlezen en becommentariëren van dit artikel. Inge was degene die in het prille begin van haar paddenstoelencarrière ons attendeerde op dit bijzondere paddenstoelenrijke stukje bos, waar toen nog honderden Amandelslijmkoppen groeiden.